

'Duitsland als de Verenigde Staten van Europa'

Duitsland voelt zich ongemakkelijk bij anti-Duitse sentimenten

Achtergrond - 25 mei 2012

De laatste maanden is de kritiek op Duitsland in Europa aangezwollen. Het land zou alleen maar bezig zijn met zijn eigen belangen en met het doordrukken van economische maatregelen het lijden van de Europese partners voor lief nemen. Duitsland voelt zich erg ongemakkelijk bij die groeiende anti-Duitse stemming.

Ga bij de Britse economische journalist Anatole Kaletsky niet op zoek naar de nuance. 'Duitsland is verantwoordelijk geweest voor alle ondoordachte handelingen van de eurozone, uiteenlopend van rare renteverhogingen door de ECB tot de buitensporige eisen op het gebied van bezuinigingen en bankverliezen', zo staat te lezen in zijn commentaar in The Times van 18 januari 2012.

Een commentator van de belangrijke Spaanse krant El País verwoordde zijn kritiek op Duitsland en Frankrijk eind 2011 zo: 'Frankrijk en Duitsland waren de drijvende kracht achter de Europese Unie sinds de oprichting ervan, maar tegenwoordig zijn ze meer dan alleen de motor: ze zijn het voertuig zelf.'

Niet positief

Op zijn beurt voelt Duitsland zich deze dagen volgens Bern Ulrich van weekblad Die Zeit zo'n beetje als de Verenigde Staten van Europa. En dat is niet positief bedoeld. Duitsland is het land waar iedereen naar wijst als er oplossingen moeten komen voor internationale problemen. Maar als het die oplossingen biedt, wordt het uitgemaakt voor alles wat lelijk is.

'Met dit verschil, 'aldus Ulrich, 'dat je van de VS niet kan zeggen dat ze zes miljoen joden de dood in hebben gejaagd.' Want als het om het beeld van Duitsland in de wereld gaat, is de Holocaust nooit ver weg.

Ironie

Daar zit een zekere ironie in, vindt Klaus-Dieter Lehmann, de president van het Goethe-Institut, dat met vestigingen wereldwijd de Duitse taal en cultuur promoot. In een essay in Die Zeit van begin mei getiteld 'Wij en de anderen'

herinnert hij eraan dat Duitsland de Europese integratie na de Tweede Wereldoorlog heeft aangejaagd om de angst voor een nieuwe Duitse overmacht weg te nemen. De invoering van Europese instituties, waarin Duitsland ingebonden werd, moest dat voorkomen. De euro is daarvan een voorbeeld.

Maar nu - en daarin zit 'm de ironie - heeft Duitsland juist een dominante positie in Europa door de gemeenschappelijke munt. Misschien niet politiek, maar zeker economisch. Duitsland heeft als grootste Europese economie ook het meeste te verliezen bij de crisis. Het sluist bovendien het meeste geld naar Europa van alle lidstaten.

Sterkere leidersrol

Zo'n gekke eis is het vanuit dat oogpunt gezien dus niet dat iedereen zich een beetje aan de regels houdt. Bovendien werd de laatste jaren juist door andere lidstaten gevraagd om een sterkere Duitse leidersrol in Europa. Bondskanselier Angela Merkel eindigde in 2007 nog bovenaan bij een grote enquête onder inwoners van veertien lidstaten naar de vraag van wie meer leiderschap werd verwacht.

Dat Merkel zich daar ongemakkelijk bij voelde, komt voort uit diezelfde erflast van de Tweede Wereldoorlog. Duitsland gedraagt zich bij voorkeur als een reus die op zijn knieën loopt, zo omzichtig ging het tot voor kort om met zijn dominante positie in Europa. Typerend is de noodzaak die Lehmann blijkbaar voelt het in zijn essay nog maar eens te herhalen: "Wij willen geen Duits Europa, wij willen een Europees Duitsland." Altijd bang voor nare reacties uit het buitenland.

Vuist op tafel

De laatste maanden is gebleken hoe terecht die angst is, nu Merkel wel - zij het soms subtiel - met de vuist op tafel slaat. Dan gebeurt, in landen waar die vuist het hardste wordt gevoeld, precies waar Duitsland zo bang voor is. Die Zeit haalt een anekdote aan van de Duitse schrijver Ingo Schulze. Hem werd tijdens een voordracht in Portugal gevraagd of Duitsland nu met de euro probeert door te drukken wat destijds met tanks niet lukte. In Athene werden al Duitse vlaggen verbrand, iets wat sinds de Tweede Wereldoorlog niet meer in Europa was voorgekomen.

Duitsland schrikt daarvan, zoals ook blijkt uit de grote mediaaandacht voor de groeiende anti-Duitse sentimenten in Europa. De verklaringen die in de feuilletonpagina's worden gezocht, wijzen enerzijds naar de onmacht van de zwakkere economieën van Europa, die zich overgeleverd voelen aan de Duitse hegemonie. Anderzijds is er vooral ook wat aan te merken op de Duitse toon in Europa.

Vernederd

Zeit-redacteur Zacharias Zacharakis legt uit dat de Grieken zelf ook wel weten dat hervormingen nodig zijn, maar 'ze verdragen de toon niet meer waarmee ze worden bejegend. Ze voelen zich vernederd.' Zacharakis doelt op de vaak gehoorde insinuatie dat Grieken liever lui dan moe zouden zijn, waarvan ook Merkel te weinig afstand zou hebben genomen.

Als het om de toon gaat, is ook een uitspraak van CDU-fractievoorzitter Volker Kauder blijven hangen die hij deed op een partijcongres in oktober 2011. "Nu wordt in Europa Duits gesproken", verwoordde hij de Duitse ambitie om de crisis aan te pakken. Een ongelukkige woordkeuze.

Verbindende kracht

Lehmann draagt in zijn essay een oplossing aan die je van de baas van de Goethe-Instituten mag verwachten. Educatie en cultuur kunnen helpen meer begrip voor elkaar te kweken. Bovendien kan cultuur juist een verbindende kracht zijn, waar Europa op het moment politiek en economisch zo verdeeld is. Umberto Eco hield eind januari een gelijksoortig pleidooi. "Alleen cultuur kan ons verbinden" luidde de titel van een interview met de Italiaanse auteur en hoogleraar dat in zes Europese kranten werd afgedrukt.

Lehmann en Eco scharen sport vast niet onder cultuur. Want Duitsland is zonder twijfel de gebeten hond als het begin juli ook nog het Europees Kampioenschap wint. Dat moeten de Duitsers toch echt maar gunnen aan een van de landen die momenteel wel een oppepper kunnen gebruiken, Griekenland, Ierland, Portugal - of waarschijnlijker: Spanje.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/2907/duitsland-als-de-verenigde-staten-van-europa>